

14 July, 2012

همگرایی همسایگان جنوبی از توهم تا رویا - روزنامه اعتماد، احمد هاشمی

همگرایی همسایگان جنوبی از توهم تا رویا

Alignment of Iran's southern neighbors, from illusion to dream

نویسنده: احمد هاشمی - 28 اردیبهشت 1391 - روزنامه اعتماد

<http://www.etemaad.ir/Released/91-12-19/archive.htm>

روزنامه اعتماد، شماره 2397 - پنجشنبه بیست و هشتم اردیبهشت ماه 1391
احمد هاشمی

چهاردهمین نشست مشورتی سران شش کشور عضو شورای همکاری خلیج فارس روز دوشنبه گذشته در ریاض پایتخت عربستان و بدون حصول توافق و نتیجه‌ی پیرامون تشکیل اتحادیه به جای شورا به کار خود پایان داد. آنچه این نشست را از موارد قبلی آن متمایز می‌کرد موضوع برقراری اتحاد سیاسی، اقتصادی و به ویژه نظامی و امنیتی میان عربستان سعودی و بحرین در گام اول و تدریجاً گسترش آن به کلیه اعضا بود. به نظر می‌رسید اتحاد بین این دو کشور یا به تعبیر مناسب‌تر، رسیدن به نوعی از کنفدرالیسم، در ظاهر بدون چالش عمده‌ی محقق شود. چرا که پادشاه بحرین، که این اتحاد و ائتلاف را برای توقف قدرت‌یابی شیعیان و همچنین حفظ تاج و تخت و مزایای اقلیت سنی مذهب کشورش ضروری می‌دانست، اشتیاق و عجله زیادی داشت تا خود را در آغوش حمایتی یا تحت حمایتی حاکمان آل سعود ببیند. طبق دستور کار و برنامه از پیش تهیه شده، قرار بود این اتحاد از بحرین و عربستان شروع و دیگر اعضا را در برگیرد: در حالی که حاکمیت و استقلال کشورهای عضو به عنوان اعضای جامعه جهانی و سازمان ملل حفظ می‌شود. ایده تشکیل کنفدراسیون در میان شش کشور شورای همکاری خلیج فارس یا تبدیل این شورا به یک اتحادیه، در حالی در ریاض مطرح

شد که در گذشته، ابتکارهایی از این دست راه به جایی نبرده بود. به عنوان مثال می توان به ابتکار ایجاد واحد پولی مشترک میان کشورهای عضو اشاره کرد که کشور عمان از همان ابتدا از آن عقب کشید و امارات نیز پس از اختلاف با عربستان بر سر میزبانی بانک مرکزی، از آن انصراف داد. هرچند در بین حکام این کشورها، گرایش فزاینده یی برای تشکیل یک جبهه مشترک قوی تر برای مقابله با تهدیدات و مخاطرات داخلی (سرایت انقلاب های عربی) و منطقه یی (به زعم آنها ایران) وجود دارد ولی به طور همزمان، دغدغه حفظ تاج و تخت توسط حکام کشورهای کوچک تر و نگرانی از سلطه و نفوذ فزاینده عربستان، مانعی جدی در این راه است. با برقراری این اتحاد میان شش کشور (هنوز نورسیده و نوبنیان) جنوب خلیج فارس، ریاض بر بخش های نفت و گاز منطقه نیز سیطره پیدا خواهد کرد. این واقعیت که جمعیت عربستان سعودی به تنهایی، پنج برابر جمعیت عمان به عنوان دومین کشور بزرگ عضو شورای همکاری های خلیج فارس است به تنهایی بازگوکننده شرایط پیچیده حاکم بر این شورا است. ناظران سیاسی انتظار داشتند این اجلاس منجر به پیوندی عمیق تر بین بحرین و عربستان سعودی شود ولی عمق اختلاف و ترس از سیطره عربستان عمیق تر از آن بود که چنین هدفی حاصل شود که یکی از نشانه های این اختلاف حضور عمان و امارات در سطحی پایین تر در این اجلاس بود.

موارد اختلاف

هرچند در نگاه اول ممکن است زمینه های ترس و نگرانی کشورهای عضو شورا برای اتحاد آنها کافی بنماید ولی واقعیت این است که زمینه های واگرایی، تنش و اختلاف به مراتب بیشتر از عوامل همگرایی آنهاست. چهار کشور کویت، قطر، عمان و امارات به همان میزان به اصطلاح ترس از تاثیرگذاری ایران، از طرح ایده اتحاد نیز به خاطر گسترش سلطه و مداخلات عربستان هراس دارند. بنابراین، ترس از نفوذ و سیطره عربستان، اختلافات مرزی حل نشده، مخالفت کشورهای کویت و عمان، و تا حدی قطر و امارات (که بیشتر به خاطر اختلاف بزرگ تر با ایران درباره جزایر سه گانه وادار به کتمان اختلافاتش با دیگر اعضا می شود) و تفاوت های ساختاری در وجوه فرهنگی و سیاسی از جمله موارد تنش را در بین اعضا است. در حالی که عربستان سعودی دارای یک سیستم حکومتی کاملاً قبیله یی مبتنی بر خاندان سعود و ساختار فرهنگی و اجتماعی قدیمی و ایستا است: دیگر کشورهای عضو از یک آزادی هر چند محدود در زمینه حقوق بنیادین، مطبوعات و حقوق زنان (حداقل حق رانندگی و حضور در اجتماع بدون همراهی قیم مرد) و فعالیت های اجتماعی و فرهنگی برخوردار هستند. غیرقابل قبول بودن ظام ارزشی و تفاوت های فرهنگی و قوانین سختگیرانه سعودی ها در کشورهایی از قبیل ویت- که دارای سبقه فرهنگی و روشنفکری و تجربه هر چند ناقص پارلمانتاریسم هستند - مینه و چشم انداز هرگونه اتحاد پایداری را نامحتمل می کند. میان عربستان و امارات نیز رقابت هایی در زمینه تحکیم جایگاه اقتصادی در منطقه وجود داشته و دو کشور از دیرباز دارای اختلافات مرزی هستند. این درحالی است که روابط امارات با همسایه خود عمان فارغ از تنش نبوده است. دخالت عربستان در مسائل داخلی بحرین، سوریه، عراق، لبنان و دیگر کشورهای عربی و غیرعربی موجب آزرده گی کشورهای عضو شورا و به ویژه قطر را فراهم آورده است. قطر به عنوان رقیب سنتی و منطقه یی ریاض به همراه دیگر کشورهای کوچک تر در شورای همکاری خلیج فارس نگران از دست دادن نفوذ سیاسی و اقتصادی خود به سود عربستان است. آل سعود نیز از بی پروایی شبکه پرمخاطب الجزیره در انتقاد از خود خشمگین است. درباره بحرین برخلاف رویکرد آل خلیفه، شیعیان به عنوان اکثریت به شدت مخالف هرگونه نزدیکی با سعودی ها هستند. حتی در بین سنی های این کشور نیز نگرانی هایی وجود دارد مبنی بر اینکه این اتحاد، آزادی های نسبی اجتماعی موجود در این کشور را به مخاطره خواهد انداخت: آزادی هایی که سالانه هزاران شهروند سعودی را برای گذراندن تعطیلات و فرار از قوانین سختگیرانه در زمینه اختلاط جنسیتی، رانندگی زنان و تفریحات به آنجا می کشاند. به طور کلی تمامی اعضای این شورا (به استثنای بحرین) از نقش محوری عربستان به عنوان برادر بزرگ تر فزون خواه ناراضی هستند و استقلال و حیات سیاسی- فرهنگی خود را در مقابل قدرت به مراتب بزرگ تر این کشور در خطر می بینند.